

**RIIGIKOHUS
TSIVIILKOLLEGIUM**

KOHTUOTSUS
Eesti Vabariigi nimel

Kohtuasja number	3-2-1-155-11
Otsuse kuupäev	Tartu, 7. veebruar 2012. a
Kohtukoosseis	Eesistuja Lea Laarmaa, liikmed Henn Jõks ja Ants Kull
Kohtuasi	Realister OÜ hagi Herlitz PBS AG vastu tööstusomandi ja autoriõiguse rikkumise lõpetamiseks, tekitatud kahju eest hüvitise ja õigusrikkumise teel saadud tulu ning viivise väljamõistmiseks
Vaidlustatud kohtulahend	Tallinna Ringkonnakohtu 28. juuni 2011. a otsus tsiviilasjas nr 2-08-13577
Kaebuse esitaja ja kaebuse liik	Herlitz PBS AG kassatsioonkaebus
Tsiviilasja hind Riigikohtus	958 eurot 67 senti (15 000 krooni)
Menetlusosalised ja nende esindajad Riigikohtus	Hageja Realister OÜ (registrikood 10885910), esindaja vandeadvokaat Ants Mailend Kostja Herlitz PBS AG (registrikood 02012010837305), esindaja vandeadvokaat Madis Päts
Asja läbivaatamise kuupäev	9. jaanuar 2012. a, kirjalik menetlus

RESOLUTSIOON

- 1. Tühistada tsiviilasjas nr 2-08-13577 Harju Maakohtu 20. detsembri 2010. a vaheotsus ja Tallinna Ringkonnakohtu 28. juuni 2011. a otsus ning saata asi samale maakohtule uueks läbivaatamiseks.**
- 2. Kassatsioonkaebus rahuldada osaliselt.**
- 3. Tagastada Herlitz PBS AG-le kassatsioonkaebuselt 27. juulil 2011 tasutud kautsjon 25 (kakkümmend viis) eurot.**

ASJAOLUD JA MENETLUSE KÄIK

1.

Realister OÜ (hageja) esitas 11. aprillil 2008 Harju Maakohtule hagi Herlitz PBS AG (kostja) vastu, paludes kohustada kostjat lõpetama vaidlusaluseid valemilehti sisaldavate vihikute tootmine ja turustamine, mõista kostjalt hageja kasuks välja hüvitis tekitatud kahju eest ja õigusrikkumise teel saadud tulu, mõista kostjalt hageja kasuks välja viivitusintress

protsendina põhinõudest võlaõigusseaduse (VÕS) § 113 lg-s 1 sätestatud määras kuni põhinõude täitmiseni.

Hagiavalduse kohaselt valmistab ja toodab hageja koolivihikuid, mille kaantele on trükitud koolitöös kasutatavad valemid. Kaaneruumi piiratusest tulenevalt on hageja näinud erilist vaeva valemite väljavalimisel üldhariduskoolides õpetatavate valemite hulgest. Tulemuseks on autoriõigusega kaitstav teos. Valemivihikute kaaned on hageja registreerinud ka tööstusdisainilahendusena (nr 01207, registreeritud 15. veebruaril 2007).

Kostja turustab Eestis vihikuid, mille keemia- ja matemaatikavalemite lehed on äravahetamiseni sarnased hageja tööstusdisainilahendusega. Hageja on juhtinud kostja tähelepanu oma õiguste rikkumisele ja palunud nimetatu kohe lõpetada, kuid vaidluse kohtuväline lahendamine ei ole andnud tulemusi.

Kostja on oma toodete üldise kujunduse ning ka valemite paigutuse kopeerinud hageja toodetelt. Esinevad kokkulangevused hageja ja kostja matemaatika ja keemia valemilehtede kaante kujunduses, valemite paigutuses ja valemite valikus. Valemilehtede võrdlusest järeldub, et tegemist on äravahetamiseni sarnaste teostega. Kostja on toote valmistamisel kasutanud ära hageja teoseid. Kokkulangevused ei saa olla juhuslikud, eriti arvestades hageja teoses esinenud vea (eesliide "tetra" asemel eesliide "tetre" figuuris 4) ülekandumist. Kostja on kopeerinud hageja toodangut, tehes selles ebaolulisi pisimuudatusi. Hageja ei ole andnud kostjale oma teoste kasutamiseks luba. Tööstusdisainilahendusega hõlmatud valemilehed on ühtlasi kaitstud autoriõigusega kui teosed. Valemilehed on originaalsed, kuna need on loodud hagejaga seotud isikute intellektuaalse loomingu tulemusel. Valemilehtede loomine - sellel kujutatavate andmete väljavalimine ning piiratud ruumis paigutamine - kuulub loometegevuse valdkonda. Teose väljendusvormiks on valemivihikute kaanekujundused. Vihikukaante disain on läbi vormi selgelt tajutav ning reprodutseeritav.

16. septembri 2008. a avalduses märkis hageja, et eeldades hageja väidete õigsust tema autoriõiguste ja tööstusdisainilahenduse omaniku õiguste rikkumise kohta, on ilmne, et kostja on tekitanud hagejale kahju. Kahju väljendub tulus, mida hageja oleks võinud teenida juhul, kui kostja poleks tema õigusi rikkunud. Tulenevalt toodete sarnasusest on kostja saanud müüa oma tooteid isikutele, kes muidu oleksid ostnud hageja tooteid. Kui kostja oleks tegutsenud õiguspäraselt, oleks ta pidanud maksma hagejale viimase õiguste kasutamise eest tasu. Kahju olemasolus ja rikkumise ning kahju vahelise põhjusliku seose olemasolus ei saa seega olla mõistlikku kahtlust. Kostja toimepandud rikkumise asjaoludest on ilmne, et kostja on pannud rikkumise toime teadlikult.

Kostja 2007. a-l väljaantud valemilehed sarnanevad eelkõige hageja 2006. a-l turustatud valemivihikutega. Hageja tegi oma 2006. a matemaatika ja keemia valemivihikutes varem enda turustatud toodetega võrreldes muudatusi, mis on võetud üle ka kostja valemilehtedesse.

Hageja palus teha kohtul vaheotsus kahjuhüvitise ja õigusrikkumisega saadud tulu väljamõistmise nõuete põhjendatuse kohta, sest nõuete täpse suuruse tõendamine on keerukas.

2.

Kostja ei tunnistanud hagi. Poolte tooted on sisult, kujunduselt ja üldiselt kontseptsioonilt erinevad. Hageja valemivihikus on esitatud kaantel kaustikust olenevalt kas matemaatika- või keemiavalemid (hageja toodab vihikuid teemade kaupa), samas kui kostja on koostanud

terviktoote, mis hõlmab endas nii füüsika-, matemaatika- kui ka keemiavalemeid ühes kaustikus. Hageja tootes on rohkelt reklaami, mida kostjal ei esine. Hagejal on valemid trükitud vaid kaantele, kostjal ka vihiku siselehtedele. Hageja ja kostja toodete üldine kujundus on erinev, seda nii värvilahenduse, andmeväljade paigutuse, valitud tekstišriftide kui ka disainielementide poolest (nt paigutus, värvilahendus ja disainielement - värviline sakiline äär - kostja kaustikus ei esine). Kostja ei pea valemid ega ka tabelitele antud pealkirju ei autori- ega tööstusdisainilahenduse kaitse objektiks. Tuvastamaks väidetavate õiguste rikkumist, tuleb hinnata tooteid tervikuna, mitte hageja üksikuid väljavõtteid nendest.

Matemaatika- ja keemiavalemid, joonised või pealkirjad ei kuulu autoriõiguse alusel kaitsmisele, need ei ole originaalsed autori intellektuaalse loominguga tulemused. Pooled on koostanud valimiku peamistest ning olulisimatest valemite, lähtudes põhikooli ja gümnaasiumi matemaatika- ja keemiaõpikutes ning riiklikes õppeprogrammides käsitletud teemadest. Käsitletud valemid on vaid osa kõige olulisematest ning fundamentaalsematest valemite. Seetõttu on hageja ja kostja esitatud valemite ka oluline kattuv ühisosa -valemite koostamise lähteandmed (eeskätt riiklik õppekava) on nii kostjal kui ka hagejal olnud ühine. Olulisemaid valemite ei ole võimalik komplekteerida või kirjeldada oluliste erinevustega. Nii joonised kui ka valemid on rahvusvaheliselt kokkulepitud, samuti on ainuvõimalik anda neile vaid ühesugused lühiselgitused. Matemaatikas ja keemias tavapärased valemid ja nende üldtunnustatud kirjeldamisviisid, sealhulgas selgitavad joonised või pealkirjad ei saa olla originaalne konkreetse autori intellektuaalse loominguga tulemus. Samuti ei saa selle teabe edastamist kaustikute kaantel käsitada autori originaalse loominguna ja sellisena seda kaitsta.

Isegi juhul, kui hageja toode oleks autoriõigusega kaitstav, oleks ebaselge, kes on autoriõiguse omaja. Hageja ei ole näidanud, mil viisil on saanud tema autoriõiguse omajaks. Ajakirjanduse andmeil võib olla valemivihikute autoriõiguse omajaks õpilasfirma 4Poega, hageja on väitnud ka seda, et valemid on valinud õpetajad ja kooliõpilased. Ebaselgeks jääb, kes on tööstusdisainilahenduse autor. Registreeringu kohaselt on tööstusdisainilahenduse autor Sten Saar, matemaatikakaustiku siselehele on märgitud: "kaanekujundus: Kait Kübar. Sisukaante ning vahelehe kujundus: Mikk Meelak." Autoriõiguse rikkumise korral on nõuete esitamise õigus autoril (mitte tööstusdisainilahenduse omajal).

Poolte tooted ei ole identsed ega äravahetamiseni sarnased. Visuaalsel vaatlusel on näha, et poolte kaustikute väliskujundus ei ole sarnane, kaaned on erinevad. Esinevad silmatorkavad sisulised erinevused, kostja kaustikus esineb viga, mida hagejal ei esine. Kostja tegevus ei ole õigusvastane, mistõttu ei saa kostja suhtes kohaldada deliktulist vastutust. Kostja palus jätta hagi rahuldamata.

3.

Harju Maakohus tunnustas 22. detsembri 2009. a otsusega hageja nõuete põhjendamatumust ning jättis hageja nõuded rahuldamata ja menetluskulud hageja kanda.

Maakohus leidis, et tooted ei ole oma oluliste tööstusdisainilahenduse mõttes eristatavate tunnuste - konfiguratsiooni ja ornamenti - poolest identsed ega äravahetamiseni sarnased. Kostja ei riku oma toodet tootes ja Eestis turustades tööstusdisainilahenduse omaniku õigusi. Seega pole tööstusdisainilahenduse omanikul õigust keelata kostjal valmistada viimase valmistatavaid tooteid (tööstusdisaini kaitse seaduse (TDKS § 16 lg 2)) ja nõuda oma õiguste rikkumise lõpetamist (TDKS § 16 lg 3).

Valemeid kui selliseid autoriõigus ei kaitse (autoriõiguse seaduse (AutÕS) § 5 p 1). Pooled vaidlevad selle üle, kas valemivaliku ja selle paigutuse näol on tegemist originaalse tulemusega ehk kas tegemist on intellektuaalse loominguga (AutÕS § 4 lg 2). Vaidlusalust valemivalikut võib maakohtu hinnangul kaitsta kui loodusteadusliku informatsiooni kogumikku ehk valikut (AutÕS § 4 lg 3 p 22). Teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse ja tõendamiskohustus lasub teose autoriõigusega kaitstuse vaidlustajal ehk praegusel juhul kostjal (AutÕS § 4 lg 6). Tsiviilkohtumenetluse seadustik ei keela ka hagejal tõendite esitamist. Maakohus leidis esitatud tõendite alusel, et valemilehtede sõnaline ja graafiline kujundus tervikuna ei kujuta endast küllaldasel määral loomingulist individuaalsust, et olla autoriõigusega kaitstav teos. Kuivõrd maakohus oli seisukohal, et vaidlusalused valemilehed ei ole autoriõigusega kaitstavaks teoseks, ei ole vajalik analüüsida küsimust, kas poolte tooted on sarnased ja kuidas on poolte valemilehtedes vead üle kandunud.

4.

Hageja esitas maakohtu otsuse peale apellatsioonkaebuse, paludes maakohtu otsus tühistada ning saata asi maakohtule uueks läbivaatamiseks.

5.

Kostja vaidles apellatsioonkaebusele vastu, paludes jätta see rahuldamata, maakohtu otsus muutmata ning menetluskulud hageja kanda.

6.

Tallinna Ringkonnakohus tühistas 18. juuni 2010. a otsusega maakohtu otsuse, rahuldades apellatsioonkaebuse ning saatis asja maakohtule uueks läbivaatamiseks.

Maakohus jõudis õigele järeldusele, et kostja ei riku oma toodet tootes ja Eestis turustades tööstusdisainilahenduse omaniku õigusi, mistõttu ei ole hagejal kui selle lahenduse omanikul õigust keelata kostjal valmistada viimase valmistatavaid tooteid ja nõuda oma õiguste rikkumise kõrvaldamist TDKS § 16 lg-te 2 ja 3 alusel.

Ringkonnakohus nõustus maakohtu seisukohaga, et valemivalikut võib AutÕS § 4 lg 3 p 22 järgi kaitsta kui loodusteadusliku informatsiooni kogumikku ehk valikut, kuid ei nõustunud hinnanguga, et vaidlusaluste valemilehtede (valemivaliku) sõnaline ja graafiline kujundus tervikuna ei sisalda küllaldasel määral loomingulist individuaalsust, et olla autoriõigusega kaitstav teos. Maakohus ei põhjenda, miks ta omistab teistele eriteadmistega isikute arvamustele Aivar Kauge arvamusega võrreldes oluliselt väiksemat kaalu. Kohtul ei ole alust lähtuda vaimse loominguga panuse hindamisel töö mahukusest (ajakulust), vaid pigem selle individuaalsusest ja loomingulisusest. Tunnistaja Sander Saare ütlustest nähtuvalt ei olnud vaidlusalune töö üksnes ajamahukas, nagu märkis maakohus, vaid ka originaalne. Ringkonnakohus leidis, et hageja valemilehtede sõnaline ja graafiline kujundus tervikuna on loominguliselt individuaalne ning käsitatav teosena, mis on autoriõigusega kaitstud (AutÕS § 4 lg 3 p 22). Maakohus jättis hinnanguta toodete võrdluseks esitatud tõendid, samuti poolte sellekohased väited (kattuvuste-erinevuste rõhutamiseks ja selgitamiseks), sest leidis, et hageja toodetud valemivihikutes sisalduvad valemivalikud ei ole oma olemuselt teosed autoriõiguse seaduse tähenduses. Kuna maakohus on jätnud vaheotsuse tegemiseks tähtsad asjaolud tuvastamata, ei ole ringkonnakohtul võimalik kaevatava otsuse tühistamisel teha

nõuete põhjendatuse kohta uut otsust. Sel põhjusel saatis ringkonnakohus tsiviilasja uueks läbivaatamiseks maakohtule.

7.

Harju Maakohus tunnustas 20. detsembri 2010. a vaheotsusega hageja nõude põhjendatust.

Maakohtu otsuse kohaselt on tööstusdisainilahendus TDKS § 4 lg 1 kohaselt toote tasapinnaline või ruumiline väliskujundus. Väliskujundusena käsitatakse toote välisilme tunnusjoonte kogumit, mille üksikult või kombinatsioonis moodustavad vorm, konfiguratsioon, ornament, värvilahendus, faktuur või materjal. Seega hõlmab tööstusdisainilahenduste õiguskaitse eranditult toote välist vormi ja ei kaitse toote funktsiooni ehk eesmärki. Vaidlusaluste hageja ja kostja toodete puhul on sarnane see, et mõlemad on tasapinnalised ja paberist tooted, vihikulehed või -kaaned. Tooted ei ole oma oluliste tööstusdisainilahenduse mõttes eristatavate tunnuste - konfiguratsiooni ja ornamenti - poolest identsed ega äravahetamiseni sarnased. Maakohus leidis, et kostja ei riku oma toodet tootes ja Eestis turustades tööstusdisainilahenduse omaniku õigusi. Seega pole tööstusdisainilahenduse omanikul õigust keelata kostjal valmistada viimase valmistatavaid tooteid TDKS § 16 lg 2 alusel ja nõuda oma õiguste rikkumise lõpetamist TDKS § 16 lg 3 alusel.

Vaidlusalust valemivalikut võib maakohtu hinnangul kaitsta kui loodusteadusliku informatsiooni kogumikku ehk valikut AutÕS § 4 lg 3 p 22 mõttes, kusjuures kaitstuse seisukohast ei ole oluline mitte valiku tegemise keerukus, vaid selleks kulutatud ressursid. Asja tundvate isikute A-R. Veelmaa, A. Palo ja A. Kauge arvamustest tuleneb, et toodetel toodud valemid on valik õppeprogrammist. Kuigi asjatundjad märgivad, et valemite valimine ei ole asja tundvale isikule raske, on valiku tegemiseks vajalik intellektuaalne tegevus ning seega on tegemist teosega. Pooled ei vaidle selle üle, et valemid kui sellised ei ole kaitstud. Teosena on käsitatavad ka kõik teose osad, sh kujundus, valemite valik ja nende paigutus vihiku kaantele. Autoriõiguse kaitse laieneb kõikidele teose osadele.

Teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse AutÕS § 4 lg 6 ja § 29 lg 1 järgi ja tõendamiskohustus lasub teose autoriõigusega kaitstuse vaidlustajal ehk praegusel juhul kostjal. Maakohus leidis, et tõendamaks asjaolu, et hageja ei ole teose autor, peaks kostja välja tooma, kes on teose autor. Kostja on autorsuse vaidlustamise tõendamisel tuginenud avaldatud tööstusdisainilahenduse registreeringule, mille kohaselt on teose autoriks Sten Saar, tunnistaja Sander Saare ütlustele, mille kohaselt tegelesid õpilasfirmas 4Poega valemite väljatöötamisega Tallinna 21. kooli õpetajad, vihikutele märgitule, et kaane ning sisekülje kujundajad on Kait Kübar ja Mikk Meelak, ning ajakirjanduses avaldatud artiklile, mille kohaselt on valemivihiku autoriks õpilasfirma 4Poega. Maakohus leidis, et eelnimetatud tõenditega ei ole tõendatud, et teose autoriks ei ole hageja. Maakohus leidis, et eelnimetatud tõendid tõendavad üksnes asjaolu, et valemivihikud valmisid mitme isiku koostöös. AutÕS § 28 lg 3 ei välista olukorda, kus autoriõigus kuulub juriidilisele isikule. Autoriõigused on nii isiklikud kui ka varalised õigused. Kostja ei ole kohtu arvates tõendanud, et hagejal ei ole õigust autori varalistele õigustele vaidlusaluste toodete puhul.

Autoriõiguse puhul AutÕS § 4 lg 3 p 22 mõttes kaitstakse autoriõigusega andmebaasi, mis oma sisu valiku ja korralduse tõttu on autori enda intellektuaalse loominguga tulemus, ning ei kohaldata mingit muud kriteeriumi. Seega on vaidlusaluse teose puhul oluline väline vorm, st kujundus ja valemite paigutus, kuid eelkõige sisu valik. Kohtule esitatud asjatundjate arvamuste kohaselt on mõlema tootja toodangu puhul olulises ulatuses identsed vigu. A-R.

Veelmaa arvamus kohaselt on mõlemas matemaatikavihikus identsed vead alajaotuses "Protsendid", "Logaritmid", "Parabool" ja "Tuletise leidmise reeglid" ning eriti kummaline on arvamus kohaselt sulgude muutmise valemis, sest tavapäraselt ei ole matemaatikas kasutusel kandilised sulud. Ka parabooli joonised on ühtemoodi vigased. A. Palo arvamusel nähtub, et keemiavihikutes on ainete järjestus sama, kuigi õppeprogramm ei näe ette ainete järjestust, ka pole esitatud muud süstematiseerimise alust, näiteks tähestikuline järjekord, esineb identne viga ladinakeelses eesliites, esitatud näited ei saa olla õppeprogrammis nii piiratud valikus, et need võiksid täielikult kattuda. Anorgaaniliste ühendite alajaotuses on esitatud kaks näidet, kuigi valida oleks üle saja elemendi vahel. Ka esineb joonisel 8 identne viga. A. Kangro arvamus ei too välja valemivihikute sarnasusi ja erinevusi. Toodetes sisalduvad identsed vead, ainete valik keemiavihikus ning ebatavaline sulgude valik matemaatikavihikus tõendavad, et toodete sisu on sarnane ja tegemist on sarnaste toodetega. Valemivihikutest nähtub, et toodete kaanekujundus ja valemite paiknemine on küll mõnevõrra erinev, kuid see ei muuda tooteid piisavalt erinevaks, sest eelkõige tuleb lähtuda toote sisu valikust. Toodetes esinevad erinevad vead ei näita toodete erinevust. Selle põhjuseks võib olla asjaolu, et tootmise käigus on vigu tähele pandud ja välditud.

8.

Kostja esitas maakohtu vaheotsuse peale apellatsioonkaebuse, paludes maakohtu vaheotsus tühistada ning teha asjas uus otsus, millega jätta hagi rahuldamata, või saata asi uueks läbivaatamiseks maakohtule. Menetluskulud palus kostja jätta hageja kanda.

9.

Hageja vaidles apellatsioonkaebusele vastu, paludes jätta see rahuldamata, maakohtu otsus muutmata ning menetluskulud kostja kanda.

Ringkonnakohtu lahend ja põhjendused

10.

Tallinna Ringkonnakohus jättis 28. juuni 2011. a otsusega maakohtu otsuse muutmata, arvestades põhjenduste osas ringkonnakohtu otsuses toodud täiendusi, ning jättis apellatsioonkaebuse rahuldamata. Ringkonnakohtus kantud menetluskulud jättis ringkonnakohus kostja kanda.

Ringkonnakohtu otsuse kohaselt on Tallinna Ringkonnakohus 18. juuni 2010. a otsusega tuvastanud, et hageja koostatud ja toodetud matemaatika- ja keemiavihikutes trükitud valemilehed on autoriõigusega kaitstud teosed AutÕS § 4 lg 3 p 22 ja § 34 lg 1 järgi. Ringkonnakohus saatis tsiviilasja maakohtule üksnes otsustamiseks, kas poolte valemilehed on sarnased määral, millest saab järeldada, et kostja on oma toote valmistamisel kasutanud ära hageja valemilehti. Seega pole vajalik hinnata väiteid selle kohta, et hageja valemilehed ei ole teoseks, millele on tekkinud hagejal autoriõigus AutÕS § 4 lg 3 p 22 ja § 34 lg 1 järgi, ja et hageja koostatud ja vihikutes avaldatud valemilehete autori õigused on hagejal.

Õige on kaebuse väide, et maakohus on hageja teost vaidlustatud otsuses nimetanud nii kogumikuks kui ka andmebaasiks. Tegemist on mitteolulise ebatäpsusega. Tallinna Ringkonnakohus on 18. juuni 2010. a otsuses tuvastanud, et tegemist on loodusteadusliku

informatsiooni kogumikuga ehk valikuga, ja maakohus on sellest tulenevalt loodud teost käsitletud, kuid ilmselt ebatäpsuse tõttu nimetanud seda ka andmebaasiks.

Ebaõige on kostja seisukoht, et AutÕS § 29 lg-s 1 sätestatud autorsuse eeldus ei kehti juriidilisest isikust autorile AutÕS § 4 lg 3 p-s 22 toodud teoste suhtes (välja arvatud andmebaas). AutÕS § 28 lg 2 järgi on teose autoriks füüsiline isik või füüsilised isikud ja lg 3 järgi kuulub juriidilisele isikule autoriõigus vaid AutÕS-ga ettenähtud juhtudel. Hageja tugineb esitatud hagiavalduses autori varaliste õiguste rikkumisele ja hageja varalised õigused võivad kuuluda juriidilisele isikule ka siis, kui teose on loonud füüsilised isikud. AutÕS § 31 järgi võib kogumik olla kollektiivseks teoseks ja autori õigused (nii varalised kui ka isiklikud) võivad kuuluda kogumiku juriidilisest isikust autorile. Kuna hageja on vaidlusaluse teose oma nime all avaldanud, siis kuulub valemilehtede autorsus eeldatavasti talle ja kostja, soovides seda vaidlustada, peab tõendama vastupidist. Kostja ei ole seda teinud.

Toodete sarnasuse hindamisel tuli hinnata nii valemilehtede vormi kui ka sisu, see tähendab kõiki nende sarnasusi ja erisusi. Maakohus on analüüsinud ainult toodetes olevaid identseid vigu. Lisaks sellele on võimalik tuvastada ka muid olulisi sarnasusi toodete vahel. Poolte toodetes sisalduvad valemilehed on samas formaadis ja paiknevad vihiku sisemistel lehekülgedel. Sarnane on ka informatsiooni paigutus valemilehtedel. Lisaks vormilisele sarnasusele on sarnane valemilehtedel oleva informatsiooni sisu. Hageja 2006. a keemiavihikus ja kostja 2007. a vihikus on keemia valemilehtedel ainete loetelu üksüheselt kattuv, kostja ei ole põhjendanud, mille tõttu on ta esitanud oma tootes täpselt sama ainete loetelu, kusjuures ained on mõlemas valikus isegi samas järjestuses. Matemaatika valemilehtede sarnasust on analüüsinud Allar-Reinhold Veelmaa ja vormistanud oma kirjalikud järeldused arvamuses (II kd, tl 6-18). Arvamuse kohaselt pidas A-R. Veelmaa võimatuks, et matemaatika valemilehed on mõlemad väljaandjad koostanud teineteisest sõltumatult, kuna olulised kokkulangevused on nii valiku esitusviisi kui ka vigade osas. Erinevused on ainult redaktsioonilist laadi. Keemia valemi- ja andmevaliku sarnasuse kohta on andnud arvamuse Anniita Palo (II kd, tl 28), kelle arvamuse kohaselt on valemilehed olulisel määral sarnased mahus, kus kokkulangevused ei saaks olla juhuslikud.

Kooli õppekava järgi on võimalik teha erinevaid valemite ja muude andmete valikuid. Juhul kui kostja oleks oma valemilehed valmistanud ise, ei oleks kokkulangevusi sellisel hulgal, sealhulgas ei korduks ka tehtud vead. Nii A. Palo kui ka A-R. Veelmaa on leidnud, et tulenevalt kooli aineprogrammist ei ole võimalik koostada eraldi sellisel määral kokkulangevaid valemilehti, nagu oli hagejal ja kostjal. Eeltoodud järeldust ei kummuta asjaolu, et üks mõlema poole tootes olev viga on ka koolis kasutusel olevas õpikus. Hageja valemilehtede koostamist on kirjeldanud tunnistaja Sander Saar, kuid kostja ei ole kohtule selgitanud, kuidas on tema oma valemilehed koostanud ja milliseid allikaid selleks kasutanud. Ainuüksi väide, et need on koostatud tulenevalt kehtivast ainekavast, ei ole veenev, kuna õppeprogrammi alusel on võimalik teha erinevaid valikuid.

Praeguse vaidluse esemeks on hageja tehtud andmete valik ning nende piiratud ruumis paigutus (valemilehed) ja selle õiguskaitse kohta ei pea olema järeldus sama, mis oli tulenevalt tööstusdisainilahenduse kaitsest.

Kostja tõi kaebuses esile, et maakohus oleks pidanud kohaldama AutÕS § 34 lg-t 2, mille kohaselt intellektuaalse tegevuse tulemusi, millele autoriõiguse seadust ei kohaldata (§ 5), võib kogumiku koostaja iseseisvalt süstematiseerida ja ümber töötada. Kolleegiumi arvates ei välista eeltoodu hageja autoriõiguse teket AutÕS § 34 lg 1 järgi ja kuna kostja on loonud

hageja valemilehtedega äravahetamiseni sarnase toote, on alust järeldada, et kostja on rikkunud hagejale kui autorile kuuluvaid õigusi.

MENETLUSOSALISTE PÕHJENDUSED

11.

Kostja esitas ringkonnakohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse, paludes ringkonnakohtu otsus tühistada ning teha uus otsus, millega jätta hagi rahuldamata, või saata asi uueks arutamiseks ringkonnakohtule. Menetluskulud palub kostja jätta hageja kanda.

Kassatsioonkaebuse kohaselt on ringkonnakohus ebaõigesti tuvastanud hagejal nõudeõiguse olemasolu. Kostja leidis maakohtu otsuse peale esitatud apellatsioonkaebuses, et hagejal autori varaliste õiguste olemasolu ja sellele vastav nõudeõigus ei ole tuvastatav. Ringkonnakohus hagejaga ei nõustunud. Ringkonnakohtu hinnangul laieneb AutÕS § 29 lg-st 1 tulenev autorsuse eeldus ka hagejale, kuivõrd hageja avaldas oma nime all autoriõiguse kaitse alla kuuluvate teostena käsitatavad matemaatika ja keemia valdkonda kuuluvad vaidlusalused valemilehed (edaspidi kogumikud). Seega asus ringkonnakohus seisukohale, et kogumike eeldatava autorina tuleb käsitada hagejat ning kostja peab tõendama vastupidist. Üllatuslikult kvalifitseeris ringkonnakohus kogumikud kollektiivseks teoseks AutÕS § 31 mõttes. Sellega on ringkonnakohus oluliselt rikkunud tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 351 lg-d 1 ja 2. Ringkonnakohtu eelnimetatud seisukohad on ka ekslikud ja põhjendamatud. Lisaks ei nähtu, et ringkonnakohus oleks mingilgi viisil tuvastanud AutÕS § 31 lg 1 kohaldamise eeldusi.

Ekslik ja põhjendamatu on ringkonnakohtu seisukoht, mille kohaselt pole asjas tõendatud, et hageja kui juriidiline isik ei olnud kogumike autor. Tulenevalt AutÕS § 28 lg-st 2 ja §-st 34 saab kogumiku koostajaks olla vaid füüsiline isik või füüsilised isikud, kes on selle teose loonud. Asjas on kogutud tõendeid, kuidas ja kes lõi kogumikud. 23. septembri 2009. a kohtuistungil (II kd, tl 131-137) antud tunnistaja Sander Saare ütluste kohaselt koostasid kogumikud Tallinna 21. kooli matemaatikaõpetaja Natalia Samoilenko (matemaatikavalemite kogumik) ja keemiaõpetaja Anneli Lään (keemiavalemite kogumik), kasutades vaidlusaluste kogumike algmaterjalina varasematel aastatel õpilasfirma 4Poega koostatud materjale. Kogumike kujunduse autoriteks olid Kait Kübar ja Mikk Meelak. Viimati märgitud asjaolu on kajastatud ka hageja vaidlusalustel toodetel, mis on asitõenditena asja materjalide juurde võetud. Asjas tuvastatud asjaoludel ei olnud kostja hinnangul alust käsitada S. Saart kogumike autorina. Hageja on menetluse käigus korduvalt ise rõhutanud, et S. Saarel oli kogumike koostamisel korraldav ja administratiivne roll, mis AutÕS § 30 lg-st 6 tulenevalt ei ole ühise autorsuse tekkimise aluseks. Hageja ei ole hagiavalduses asunud seisukohale, et ta on käsitatav kogumike autorina ja tema nõudeõigus põhineb seega autorsusel. Esimest korda esitas hageja väite kogumike autori(te) varaliste õiguste saamise kohta alles ringkonnakohtule 14. veebruaril 2011 esitatud protsessidokumendi p-s 16 (vastus kostja apellatsioonkaebusele), kus selgitas, et tema hinnangul koostas kogumikud Sander Saar hageja töötajana ja hageja on saanud kogumikega seotud varalised õigused nimetatud asjaoludel AutÕS § 32 alusel. Selline väide tulnuks TsMS § 66 ja § 329 lg 1 järgi jätta tähelepanuta. Ebaõige on ringkonnakohtu seisukoht, mille kohaselt tuleb praegusi asjaolusid arvestades eeldada, et hageja on kogumike autor (autorsuse eeldus). Samuti on ebaõige ja põhjendamatu ringkonnakohtu seisukoht, et kostja ei ole tõendanud, kes on kogumike tegelikud füüsilistest isikutest autorid. Kostja võis tõendamiskohustust täita ka hageja esitatud tõenditele tuginedes.

Asjas esinevatel asjaoludel tuleb kogumike autorite varaliste õiguste kuulumine hagejale ning sellele vastav nõudeõigus tõendada. AutÕS § 81⁷lg 1 alusel on autoriõiguse rikkumise korral nõuete esitamise õigus autoril, mitte tööstusdisainilahenduse omajal ja/või teose kasutajal. Kui ringkonnakohus oleks nõustunud kostjaga selles, kes on kogumike tegelikud autorid ja/või sellega, et hageja pole tõendanud, et temale kuuluvad kogumikega seotud autori varalised õigused, pidanuks ringkonnakohus hageja hagiavalduse rahuldamata jätta.

Ringkonnakohtu seisukoht on vastuolus ringkonnakohtu seisukohaga samas asjas. Määraes esimeses kohtuotsuses kogumike autoriõigusliku kaitse ulatuse sõnalise ja graafilise osa tervikuna ning tuvastades graafilise osa erinevust kostja vaidlusalusest tootest, heitis ringkonnakohus vaidlustatavas otsuses kostjale ette hageja autoriõiguse rikkumist üksnes sõnalise osa sarnasustele tuginedes, pidades võrreldavaid teoseid sisu poolest korraga nii sarnasteks, osaliselt identseteks kui ka äravahetamiseni sarnasteks. Vastuolu seisneb ka selles, et ringkonnakohtu vaatlusalune käsitlus vaidlusaluste toodete sarnasusele toetub ka väidetavale kujunduslikule (vormilisele) sarnasusele, mille kohta asus ringkonnakohus varem seisukohale, et sarnasusi ei esine. Kohtud on vaidlusaluste teoste võrdlemisel põhjendamatult palju tähelepanu osutanud teostes esinevatele sarnasustele, jättes samal ajal üldse tähelepanuta erinevused. Vaidlusalustes teostes sisalduva teabe hindamisel ja järelduste tegemisel pole ka piisavalt arvestatud asjaoluga, et mõlemas vaidlusaluses teoses esinevad teabevalikud on tehtud samadel alustel ja mõlemad teosed on koostatud samal eesmärgil ning samadele tarbijate sihtrühmadele, mistõttu objektiivselt ei saagi erinevused olla märkimisväärsed. Ringkonnakohtul on TsMS § 436 lg 1 järgi kohustus vältida vastuolusid ka samas asjas varem tehtud lahendites avaldatud seisukohtadega.

Ringkonnakohus on jätnud kohaldamata AutÕS § 34 lg 2, ehkki asjaoludest tulenevalt oleks nimetatud normi tulnud kohaldada. Kui kostja oleks oma vaidlusaluste toodete loomisel kasutanud kogumikes sisalduvat teavet, oleks kostja tegu olnud AutÕS § 34 lg 2 järgi õiguspärane, kuivõrd asjas tuvastatud asjaoludel on kostja loonud uue teose, mis analoogselt kogumikega on autoriõigusega kaitstav ega riku sellisena hageja õigusi.

12.

Hageja vaidleb kassatsioonkaebusele vastu, paludes jätta see rahuldamata ning ringkonnakohtu otsus muutmata. Menetluskulud palub hageja jätta kostja kanda.

KOLLEEGIUMI SEISUKOHT

13.

Kolleegium leiab, et ringkonnakohtu otsus ja maakohtu vaheotsus tuleb TsMS § 692 lg 1 p-de 1 ja 2 järgi tühistada materiaalõiguse normi väära kohaldamise ja menetlusõiguse normi olulise rikkumise tõttu. Kassatsioonkaebus tuleb rahuldada osaliselt ja asi saata TsMS § 691 p 4 alusel uueks läbivaatamiseks samale maakohtule.

14.

Ringkonnakohus luges ekslikuks kostja seisukoha, et AutÕS § 29 lg-s 1 sätestatud autorsuse eeldus ei kehti juriidilisest isikust autorile AutÕS § 4 lg 3 p-s 22 toodud teoste suhtes (välja arvatud andmebaas). Ringkonnakohus on ka leidnud, et kuna hageja on vaidlusaluse teose oma nime all avaldanud, siis kuulub valemilehtede autorsus eeldatavasti talle ja kostja,

soovides seda vaidlustada, peab tõendama vastupidist. Samale järeldusele on jõudnud ka maakohus, leides, et teose kaitstust autoriõigusega eeldatakse AutÕS § 4 lg 6 ja § 29 lg 1 järgi ja tõendamiskohustus lasub teose autoriõigusega kaitstuse vaidlustajal ehk praegusel juhul kostjal. Maakohus leidis, et tõendamaks asjaolu, et hageja ei ole teose autor, peaks kostja välja tooma, kes on teose autor. Kolleegium ei nõustu eelnimetatud seisukohtadega.

Tulenevalt AutÕS § 28 lg-st 2 on teose autoriks füüsiline isik või füüsilised isikud, kes on selle teose loonud. Seega saab teose autoriks olla füüsiline isik. Juriidilisele isikule saavad aga osal juhtudel kuuluda autoriõigused. AutÕS § 29 lg 1 kohaselt eeldatakse isiku, kes avaldab teose oma nime all või oma üldtuntud pseudonüümi või autorimärgi all, autorsust, kuni pole tõendatud vastupidist. Tõendamiskohustus lasub autorsuse vaidlustajal. See, mida tähendab õigus autorsusele, on sätestatud AutÕS § 12 lg 1 p-s 1, mille kohaselt teose autoril on õigus esineda üldsuse ees teose loojana ja nõuda teose loomise fakti tunnustamist teose autorsuse seostamise teel tema isiku ja nimega teose mis tahes kasutamisel. Kolleegium märgib, et AutÕS § 29 lg 1 eesmärgiks on seostada teose autor (füüsiline isik) ja tema loomine. Seega ei kohaldu AutÕS § 29 lg-s 1 nimetatud eeldus juriidilise isiku puhul. Juriidiline isik saab olla autoriõiguse omaja kas autoriõiguse seaduse konkreetsete sätete alusel (nt on tegemist töökohustuste täitmise korras loodud teosega (§ 32)) või on autor(id) lepingu alusel oma õigused isikule loovutanud. Seega ei pea kostja tõendama, et valemilehtede autorsus ei kuulu hagejale. Kostja tõendamiskohustus ei tulene AutÕS § 29 lg-st 1, kuna hageja ei ole füüsiline isik, kes saaks olla teose autoriks. Juriidiline isik saab olla kollektiivse teose puhul isikuks, kellele kuulub autoriõigus (AutÕS § 31 lg 2). Kuna kohtud on jaganud valesti tõendamiskoormuse ja jätnud seetõttu tuvastamata, kes on vaidlusaluste teoste autor(id) ja kuidas on hagejale autoriõigus vaidlusalustele valemilehtedele üle läinud, tuleb kohtute otsused materiaalsoõiguse normi väärade kohaldamise ja menetlusõiguse normi olulise rikkumise tõttu tühistada ja saata asi uueks läbivaatamiseks maakohtule. Asja uuel läbivaatamisel tuleb kindlaks teha muu hulgas see, kes on vaidlusaluste valemilehtede autorid ja kas hagejale kuulub autoriõigus vaidlusalustele valemilehtedele. Kolleegium leiab, et vaidlusaluste valemilehtede puhul võib olla tegemist autoriõiguse seadusega kaitstavate teostega. Kolleegium nõustub kohtute põhjendustega valemilehtede sarnasuse kohta. Kohtud on vaidlusaluste valemilehtede sarnasust hinnanud ega ole seejuures rikkunud menetlusnorme.

15.

Kolleegium peab vajalikuks selgitada ka AutÕS §-s 81⁷ sätestatud isikute ringi, kellele kuulub teose õigusvastase kasutamise korral nõudeõigus. AutÕS § 81⁷ lg 1 kohaselt võib autor või autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti õigusvastase kasutamise korral muu hulgas nõuda: 1) teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti õigusvastase kasutamise teel tekitatud varalise ja mittevaralise kahju hüvitamist vastavalt võlaõigusseaduse §-le 1043; 2) teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti õigusvastase kasutamise lõpetamist ja edasisest rikkumisest hoidumist vastavalt võlaõigusseaduse §-le 1055; 3) teose või autoriõigusega kaasnevate õiguste objekti õigusvastase kasutamise teel saadu väljaandmist vastavalt võlaõigusseaduse §-dele 1037 ja 1039. Kuigi viimati nimetatud sätetes pole eraldi nimetatud autoriõiguse omajat, siis seadust süsteemselt tõlgendades võib asuda seisukohale, et nõudeõigus kuulub teose õigusvastase kasutamise korral autorile või autoriõiguse omajale.

16.

Maakohtus on vaheotsusega tunnustanud hageja nõude põhjendatust. Ringkonnakohtus jättis maakohtu otsuse muutmata, täiendades maakohtu otsuse põhjendusi. Ringkonnakohtus märkis muu hulgas, et on alust järeldada, et kostja on rikkunud hagejale kuuluvaid õigusi.

TsMS § 449 lg 1 kohaselt, kui menetluses on hagi raha saamiseks, eelkõige tekitatud kahju hüvitamiseks ja nõutava rahasumma suuruse tõendamise on väga kulukas või keerukas ja nõude põhjendatuse või põhjendamatus kohta on kohtul võimalik otsust teha, võib kohus poole taotlusel teha vaheotsuse nõude põhjendatuse või põhjendamatus kohta. TsMS § 449 lg 2 kohaselt on vaheotsus nõude põhjendatuse või põhjendamatus kohta edasikaebamise tähenduses samane lõppotsusega. Nõude põhjendatuse vaheotsusega tunnustamise korral jätkab kohus menetlust nõude suuruse üle ja teeb selle kohta otsuse. Kui kohus tunnustab nõude põhjendamatus, teeb ta lõppotsuse ja asja edasi ei menetle.

Hageja palus teha vaheotsuse, millega tunnustada hageja õigust nõuda kostjalt kahju hüvitamist ja õigusrikkumisega saadud tulu väljaandmist. Kohtud on tuvastanud vaid selle, et tegemist on autoriõiguse rikkumisega. TsMS § 449 lg-test 1 ja 2 tulenevalt tuleb kahju hüvitamise nõude kohta tehtavas vaheotsuses tuvastada kõik kahju hüvitamise eeldused, kuivõrd nõude põhjendatuse kindlakstegemise vaheotsusele järgnevas menetluses lahendab kohus üksnes vaidluse nõude suuruse üle (vt nt Riigikohtu 22. veebruari 2011. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-179-10](#), p 14; Riigikohtu 19. novembri 2008. a otsus tsiviilasjas nr [3-2-1-94-08](#), p 10). Kolleegium jääb selle tõlgenduse juurde. Kuna kohtud on tuvastanud vaid rikkumise, jätnud aga selgelt tuvastamata muud kahju hüvitamise ning rikkumisega saadud tulu väljaandmise nõude eeldused (kahju hüvitamise nõude puhul kahju tekitamine, selle õigusvastatus ja kahju tekitaja süü, rikkumisega saadud tulu väljaandmise nõude puhul rikkuja teadmine või teadma pidamine oma õigustuse puudumisest), ei ole kohtud tuvastanud vaheotsuse tegemiseks vajalikke eeldusi.

17.

Hagihinna puhul on lähtutud sellest, et tegemist on mittevaralise nõudega. Hageja on hagiavalduses palunud kohustada kostjat lõpetama vaidlusaluseid valemilehti sisaldavate vihikute tootmine ja turustamine, mõista kostjalt hageja kasuks välja hüvitis tekitatud kahju eest ja õigusrikkumise teel saadud tulu ning VÕS § 113 lg-s 1 sätestatud määras viivise protsendina põhinõudest kuni nõude täitmiseni. Tuginedes TsMS § 449 lg-le 1, palus hageja teha kohtul vaheotsus, millega tunnustada hageja õigust nõuda kostjalt kahju hüvitamist ja õigusrikkumisega saadud tulu väljaandmist. Kahju hüvitamise ja õigusrikkumisega saadud tulu väljaandmise nõuded on varalised nõuded. Kui maakohtus selgub, missugune on eelnimetatud varaliste nõuete puhul tegelik hagihind, on maakohtul TsMS § 147 lg 3 alusel õigus nõuda hagejalt vähem tasutud riigilõivu tasumist. TsMS § 179 lg 1 alusel on asja lahendaval kohtul õigus vähem tasutud riigilõiv kohustatud isikult välja nõuda ka asjas tehtavas lahendis või eraldi määrusega.

18.

Kuna asi saadetakse maakohtule uueks läbivaatamiseks, jääb menetluskulude jaotus TsMS § 173 lg 3 teise lause järgi maakohtu otsustada.

19.

Kautsjoni on tasunud kostja eest Osühing Advokaadibüroo Luberg ja Päts. TsMS § 149 lg 8 kohaselt tagastatakse kautsjon avalduse lahendanud kohtu määruse alusel muule isikule menetlusosalise korraldusel. Korralduse puudumisel tuleb kostja kassatsioonkaebuse osalise rahuldamise tõttu TsMS § 149 lg 4 esimese lause alusel tagastada kassatsioonikautsjon kostjale.

Lea Laarmaa, Henn Jõks, Ants Kull